

Sygn. akt IV Pa 21/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2017 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia: SSO Beata Kurowska (spr.)

Sędziowie: SSO Beata Łożyńska-Motyka

SSO Wiesław Kasprzyk

Protokolant: st. sekr. sądowy Iwona Czyżewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 30 czerwca 2017 r. w Olsztynie

sprawy z powództwa D. K. (1)

przeciwko (...) (...) (...), (...) spółka jawna o ryczałty z tytułu noclegów

na skutek apelacji powoda i pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 2 czerwca 2016 r. sygn. akt IV P-upr 401/15

w związku ze skargą pozwanego o wznowienie postępowania w sprawie IV Pa 110/16

I. uwzględniając skargę, zmienia w całości wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 19 września 2016 r. sygn. akt IV Pa 110/16 i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 2 czerwca 2016 r. sygn. akt IV P-upr 401/15 w ten sposób, że powództwo oddala,

II. oddala wniosek pozwanego o zwrot spełnionego świadczenia,

III. oddala apelację powoda,

IV. nie obciąża powoda kosztami postępowania za I instancję i instancję odwoławczą,

V. znosi wzajemnie koszty postępowania wznowieniowego.

SSO Beata Łożyńska-Motyka SSO Beata Kurowska SSO Wiesław Kasprzyk

Sygn. akt IV Pa 21/17

UZASADNIENIE

Powód **D. K. (1)** złożył pozew skierowany przeciwko (...) (...) (...), (...), (...) spółka jawna w O., w którym wniósł o zasądzenie na jego rzecz kwoty 6 102,72 zł wraz ustawowymi odsetkami od wskazanych kwot.

W uzasadnieniu powód podniósł, że był zatrudniony w pozwanej spółce w okresie od 11 czerwca 2011 r. do września 2012 r. na stanowisku kierowcy-mechanika. Oprócz stałego wynagrodzenia w kwocie 1 550 zł brutto miesięcznie, 100 zł ryczałtu za dyżury i pracę w porze nocnej i diety z tytułu odbywania służbowych podróży krajowych i zagranicznych

otrzymywał część ryczałtów z tytułu noclegu podczas podróży służbowych. Ryczałty takie nie były mu wypłacane w trakcie odbywania podróży służbowych na terenie (...).

Żądanie wskazanych w pozwie kwot powód wyjaśnił tym, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego od zapłaty ryczałtu za nocleg zwalnia jedynie zapewnienie pracownikowi bezpłatnego noclegu, przy czym musi być to nocleg o standardzie hotelowym, nie zaś w kabinie ciężarówki. Z niewiadomych przyczyn pracodawca do 01 marca 2013 roku nie wypłacał kierowcom ryczałtów za noclegi w krajach tzw. starej Unii Europejskiej. Wskazał, iż pozwany wypłacał pracownikom należności z tytułu noclegów w wysokości 25 % ustawowego ryczałtu, przy czym dotyczyło to G.,L., C. i W.. Pracodawca nie uznał za słuszne wynagradzania pracowników za spędzanie noclegu w kabinie ciężarówki na terenie tzw. starej Unii.

Sąd Rejonowy w Olsztynie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie nakazem zapłaty z dnia 29 kwietnia 2015 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda dochodzone należności wraz z kosztami zastępstwa procesowego.

W sprzeciwie od nakazu (...) (...) (...) (...), (...) spółka jawna w O. wniósł o oddalenie powództwa w całości.

W uzasadnieniu wskazał, że pozwany wywiązywał się z obowiązku zapewnienia powodowi godziwych warunków noclegu w trakcie podróży służbowych w zgodzie z obowiązującymi przepisami. Zakwestionował również wysokość żądanych kwot, podnosząc, iż powód nie uwzględnił pobranych przez siebie i nierozliczonych zaliczek.

Pozwany zaznaczył, że jest przedsiębiorstwem prywatnym i uregulował w regulaminie wynagradzania kwestie kosztów podróży służbowej swoich pracowników, dlatego też nie mają do niego zastosowania rozporządzenia MPiPS regulujące rozliczenia kosztów noclegu. Przewidziane w regulaminie wynagradzania wyłączenie zwrotu kosztów noclegu w przypadku określonych państw było spowodowane wysokim poziomem infrastruktury technicznej w tych krajach, zapewniającym możliwość usług związanych z noclegami na stacjach benzynowych, miejscach postojowych i parkingach. Pojazdy pozwanego są wyposażone w nowoczesne kabiny sypialne zapewniające kierowcom nocleg w dobrych warunkach.

Z ostrożności procesowej pozwany podniósł, że według jego wyliczeń, przy przyjęciu przysługiwania powodowi ryczałtowego wynagrodzenia za noclegi w przypadku państw, co, do których regulamin wynagradzania nie przewidywał takiego ryczałtu, to jego wierzytelność wyniosłaby 4 392,42 zł. Jednocześnie zaś powód pobierał od pozwanego zaliczki na poczet należności z tytułu podróży służbowych na łączną kwotę 4 737,29 zł, z których się nie rozliczył. Na wypadek uznania przez Sąd zasady roszczenia pozwany przedstawił wskazane zaliczki do potrącenia z należnościami powoda.

Wyrokiem z dnia 02 czerwca 2016 r., w sprawie o sygn. akt IV P- upr 401/15, Sąd Rejonowy w Olsztynie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punkcie I orzeczenia zasądził od pozwanego (...) (...) (...) (...) i (...) kwotę 1 833,26 złotych tytułem ryczałtów za noclegi z ustawowymi odsetkami, co do kwot szczegółowo powołanych w tym punkcie, w punkcie II w pozostałym zakresie powództwo oddalił, w punkcie III zasądził od powoda na rzecz ozwanego kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w punkcie IV wyrokowi nadał rygor natychmiastowej wykonalności, co do punktu pierwszego wyroku do kwoty 1 550 zł.

Na skutek apelacji powoda i pozwanego od powyższego wyroku Sąd Okręgowy w Olsztynie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w sprawie o sygn. akt IV Pa 110/16, w punkcie I zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3 501,59 zł, a tym samym w miejsce kwoty 175,99 zł zasądza kwotę 1068,62 zł i dodatkowo zasądza kwoty: 341,69 zł z odsetkami od dnia 11 czerwca 2012 r. do dnia zapłaty oraz 434,01 z odsetkami od dnia 11 sierpnia 2012 r. do dnia zapłaty, w punkcie II oddalił apelację powoda w pozostałej części, w punkcie III zmienił punkt III zaskarżonego wyroku w ten sposób, że koszty procesu między stronami wzajemnie zniósł, w punkcie IV oddalił apelację pozwanego oraz w punkcie V zniósł wzajemnie koszty procesu za instancję odwoławczą.

Powyższy wyrok uprawomocnił się w dniu 19 września 2016 r.

W dniu 17 lutego 2017 r. do tut. Sądu wpłynęła **skarga pozwanego o wznowienie postępowania** zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 19 września 2016 r. w sprawie o sygn. akt IV Pa 110/16. Pozwany wniósł o wznowienie postępowania oraz zmianę ww. orzeczenia przez zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji w części zaskarżonej apelacją pozwanego i oddalenie powództwa także w zaskarżonej części oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu za postępowanie przed Sądem I instancji według norm przepisanych w pełnej wysokości, a także zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu za postępowanie apelacyjne – według norm przepisanych, dalej pozwany wniósł o orzeczenie o zwrocie świadczenia spełnionego na podstawie zaskarżonego wyroku przez pozwanego na rzecz powoda w kwocie 5 507,82 zł oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania wywołanego skargą – według norm przepisanych.

Prawomocnemu wyrokowi pozwany zarzucił zastosowanie niezgodnych z art. 2 Konstytucji art. 77⁵ § 2,3 i 5 k.p. w zw. z art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w zw. z wskazanymi poniżej przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym. Pozwany zwrócił uwagę, że przepisy te zastosował także Sąd Rejonowy w Olsztynie przy wydaniu, zaskarżonego apelacją pozwanego, wyroku z dnia 02 czerwca 2016 r., sygn. akt IV P- upr 401/15.

W uzasadnieniu skargi pozwany powołał tezę wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie o sygn. akt K 11/15. Skarżący wskazał, że wniosek o zwrot spełnionego świadczenia uzasadniony jest tym, że pozwany dokonał wpłaty na rzecz powoda kwoty 5 507,82 zł.

W odpowiedzi na skargę powód D. K. (1) wniósł o oddalenie skargi, oddalenie wniosku o orzeczenie zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie zaskarżonego wyroku w kwocie 5507,82 zł, zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych, a nadto o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka – E. K. oraz powoda na okoliczność zużycia przez niego korzyści na bieżące potrzeby życia codziennego, braku świadomości D. K. (1), co do ewentualnego obowiązku jej zwrotu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód D. K. (1) był zatrudniony w pozwanej spółce od 14 czerwca 2011 r. do 20 września 2013 r. na stanowisku kierowcy-mechanika.

(dowód: dokumentacja pracownicza k. 6-9 w IV P-upr 401/15, świadectwo pracy - akta osobowe)

Powód pracę wykonywał poruszając się tzw. transportem ciężkim zarówno na terenie Polski, jak i za granicą. W czasie odbywania podróży służbowych nocował w kabinie pojazdu – pracodawca nie zapewniał mu miejsca noclegowego w hotelu.

(bezsporne)

Do dnia 28 lutego 2013 roku w pozwanej spółce nie były wypłacane ryczałty za noclegi, przewidziane w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 grudnia 2002 roku w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, w przypadku podróży służbowej na terenie: (...)i (...).

(dowód: regulamin k. 48-49 w IV P-upr 401/15, zeznania D. S. – k. 42v-44 w IV P-upr 401/15; przesłuchanie pozwanego C. C. (3)– k. 56-59 w IV P-upr 401/15)

Na podstawie ustnego porozumienia zawartego pomiędzy pracodawcą a pracownikami, przewidziano system uśredniania comiesięcznych wypłat przysługującym kierowcom. W jego efekcie za każdy dzień podróży służbowej ustalono należność w kwocie ok. 120-130 złotych, jako średnią przy przyjęciu stawki 45 euro za podróż zagraniczną i 55 złotych za dobę kursowania w Polsce. Następnie kierowcy mieli otrzymywać wyrównanie do równowartości kwoty 45 euro za dobę w Polsce – przelewem bankowym zatytułowanym „zaliczka”, przy zaokrągleniu kwot do pełnych 50 złotych, nadpłatę pomiędzy 55 zł a 120 zł za dobę pracy pracodawca miał potrącać im z wypłaconych za wcześniejsze miesiące zaliczek, bądź też mieli otrzymywać niższe zaliczki w następnych miesiącach, kiedy to więcej jeździli poza granicami Polski. Jeżeli kierowca w miesiącu wykonywał pracę w większości poza granicami kraju i z wycień wychodziła wyższa kwota niż zakładana średnia, różnica miała być odejmowana z wcześniej wypłaconych zaliczek. System ten miał na celu ustabilizowanie średniego miesięcznego wynagrodzenia kierowców.

(dowód: zeznania L. L. – k. 50v-53 w IV P-upr 401/15; przesłuchanie pozwanego C. C. (3) – k. 56-59 w IV P-upr 401/15; zeznania T. M. – k. 53-54 w IV P-upr 401/15, zeznania M. Z. – k. 54-55 w IV P-upr 401/15)

W dniu 20 września 2013 roku powód rozliczył wraz z pracodawcą kartę obiegową. Pracodawca potwierdził rozliczenie powoda ze wszystkich wskazanych w formularzu pozycji, w tym z udzielonych zaliczek

(dowód: przesłuchanie powoda – k. 55-56 w IV P-upr 401/15, zeznania L. L. k. 50v-53 w IV P-upr 401/15; potwierdzone - karta obiegowa, pismo z 20.09.2012 r. - akta osobowe powoda)

W dniu 24 kwietnia 2015 r. D. K. (1) wniósł o zasądzenie od (...) (...) i (...), (...), (...) spółka jawna w O. na jego rzecz kwoty 6 102,72 zł wraz ustawowymi odsetkami od wskazanych w pozwie kwot.

Wyrokiem z dnia 02 czerwca 2016 r., w sprawie o sygn. akt IV P- upr 401/15, Sąd Rejonowy w Olsztynie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punkcie I orzeczenia zasądził od pozwanego (...) (...) i (...), (...)i (...) kwotę 1 833,26 złotych tytułem ryczałtów za noclegi z ustawowymi odsetkami, co do kwot szczegółowo powołanych w tym punkcie, w punkcie II w pozostałym zakresie powództwo oddalił, w punkcie III zasądził od powoda na rzecz ozwanego kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w punkcie IV wyrokowi nadał rygor natychmiastowej wykonalności, co do punktu pierwszego wyroku do kwoty 1 550 zł.

Na skutek apelacji powoda i pozwanego od powyższego wyroku sąd Okręgowy w Olsztynie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w sprawie o sygn. akt IV Pa 110/16, w punkcie I zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3 501,59 zł, a tym samym w miejsce kwoty 175,99 zł zasądza kwotę 1068,62 zł i dodatkowo zasądza kwoty: 341,69 zł z odsetkami od dnia 11 czerwca 2012 r. do dnia zapłaty oraz 434,01 z odsetkami od dnia 11 sierpnia 2012 r. do dnia zapłaty, w punkcie II oddalił apelację powoda w pozostałej części, w punkcie III zmienił punkt III zaskarżonego wyroku w ten sposób, że koszty procesu między stronami wzajemnie zniósł, w punkcie IV oddalił apelację pozwanego oraz w punkcie V zniósł wzajemnie koszty procesu za instancję odwoławczą.

Powyższy wyrok uprawomocnił się w dniu 19 września 2016 r.

(bezsporne; vide: dokumenty w aktach IV P- upr 401/15)

Jak wynika z uzasadnień ww. orzeczeń zostały one wydane w oparciu o przepis art. 2 pkt 7 w zw. z art. 21a o czasie pracy kierowców i art. 77⁽⁵⁾ § 3-5 k.p, które wprowadziły tzw. instytucję „podróży służbowej kierowców” w ramach, której pracodawca zobowiązany jest pracownikowi zapewnić nocleg lub pokryć koszty noclegu. W okresie objętym sporem zasady zwrotu kosztów noclegu regulował § 9 rozporządzenia z 2002 r. i identycznie brzmiący § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r. wedle których za nocleg przysługuje pracownikowi zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach ustalonego na ten cel limitu określonego w załączniku do rozporządzenia (ust.1), natomiast w razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, pracownikowi przysługuje ryczałt w wysokości 25% limitu (ust. 2) (wysokość limitów w odniesieniu do kraju docelowego ustalono w Belgii na 160 EUR, Francji na 120 EUR, Niemiec na 103 EUR itp.). Wreszcie podstawową dla rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego był § 9 ust. 4

rozporządzenia z 2002 r. (tak samo jego odpowiednik § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r.), który stanowi, że zwrot kosztów noclegu - zarówno w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach ustalonego na ten cel limitu (ust. 1), jak i w kwocie ryczałtu w wysokości 25% limitu przy braku rachunku - nie przysługuje pracownikowi, gdy pracodawca (lub strona zagraniczna) zapewnia pracownikowi "bezpłatny nocleg". Ponadto Sądy wskazały na orzecznictwo Sądu Najwyższego tj. uchwałę 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r. II PZP 1/14 z treści, której wynika, że zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.), co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy (OSNP 2014/12/164, LEX nr 1469181, G. Prawna 2014/114/6, Biul.SN 2014/6/19, KSAG 2014/3/52, M.P.Pr. 2014/10/531-536). Sąd Najwyższy pogląd ten rozwinął wskazując, iż uchylenie obowiązku pracodawcy wypłaty ryczałtu za nocleg następuje jedynie wówczas, gdy zapewnia on bezpłatny nocleg w warunkach hotelowych. Nocleg w tym wypadku konweniuje z pełnym zestawem urządzeń i warunków zapewniających normalne funkcjonowanie organizmu ludzkiego. Nie chodzi, zatem tylko o spanie, ale o takie warunki adaptacyjne, które zbliżone są do domowych, tak, aby choć w części doszło do oddzielenia sfery zawodowej i prywatnej. Funkcji tej nie spełnia nocowanie w kabinie samochodu, nawet o wysokim standardzie. W tej sytuacji, zdaniem Sądów obu instancji nie mogło zostać się twierdzenie pozwanej pracodawcy, iż zapewnił powodowi „bezpłatny nocleg” skoro zapewnił mu możliwość nocowania w przydzielonym i przystosowanym do tego pojeździe.

Dlatego Sądy przyznały, że powód ma prawo do żądania od pracodawcy ryczałtów za noclegi wyliczonych w oparciu o regulacje zawarte w art. 2 pkt 7 w zw. z art. 21a o czasie pracy kierowców i art. 77⁵ § 3-5 k.p.

Wysokość tych należności była jednak sporna między stronami i ostatecznie ustalona przez Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 19 września 2016 r. (k. 231 akt IV P-upr 401/15).

W dniu 10 października 2016 r. pozwany uiszczył na rachunek bankowy r. pr. T. K. na rzecz powoda kwotę 5 507,82 zł. Pieniądze zostały przekazane żonie powoda, gdy ten przebywał na terenie (...), gdzie wówczas pracował.

(dowód: wyciąg z rachunku bankowego pozwanej – k. 5-6 akt sprawy, zeznania świadka E. K. – nagranie rozprawy z dn. 21 kwietnia 2017 r.)

Pełnomocnik powoda poinformował stronę i jego żonę, że wyrok Sądu Okręgowego jest prawomocny i otrzymanych pieniędzy nie będą musieli zwracać.

Powód otrzymane pieniądze przeznaczył na bieżące potrzeby życia codziennego (żywność), zakup dwóch par okularów (400 zł), koszty leczenia stomatologicznego (300 zł) i ginekologicznego żony. Żona powoda otrzymane pieniądze przeznaczyła również na zakup kurtek zimowych (1000 zł) oraz odzieży do biegania.

Powód nie posiada zobowiązań oraz długów. Powód zarabia ok. 2 000 euro miesięcznie. E. K. nie pracuje. Powód ponosi koszty utrzymania na terenie (...) (czynsz 300 euro, wyżywienie 100-150 euro tygodniowo). Powód z żoną posiada dwa samochody. Powód ma stabilną sytuację finansową i nie czyni oszczędności.

(dowód: zeznania świadka E. K. – nagranie rozprawy z dn. 21 kwietnia 2017 r.)

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2016 r. (opublikowanym w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 grudnia 2016 r., poz. 2206), Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 11/15 stwierdził, iż:

„1. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (j.t. Dz.U.2012.1155 ze zm.) w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (j.t. Dz.U.2016.1666 ze zm.) w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz. U. 167) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U.236.1991 ze zm.) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji”.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Skarga o wznowienie postępowania zasługiwała na uwzględnienie.

Zaistnienie okoliczności faktycznych, powoływanych przez skarżącego, jako podstawy do wznowienia postępowania nie było sporne między stronami postępowania. Także w ocenie Sądu Okręgowego nie ma podstaw, by kwestionować fakty powoływane, jako podstawę wznowienia, tj. wydanie przez Trybunał Konstytucyjny z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15 oraz datę jego opublikowania w Dzienniku Urzędowym RP, na które powołują się skarżący.

Rozpoznając skargę o wznowienie postępowania należy w pierwszej kolejności ustalić czy wznowienie postępowania jest dopuszczalne, następnie czy istnieją ustawowe przesłanki do wznowienia postępowania, a w ostatnim etapie, jeśli spełnione zostaną przesłanki wznowienia postępowania, rozpoznać na nowo wznowioną sprawę, oczywiście w granicach, jakie zakreśla podstawa wznowienia (art. 412 k.p.c.).

Strona powodowa nie kwestionuje zachowanie terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania w oparciu o wskazaną przez pozwanego podstawę. Dlatego Sąd Okręgowy przyjął, że skarga została wniesiona w terminie. W konsekwencji możliwe jest nie odrzucanie skargi z przyczyn formalnych i merytoryczne odniesienie się do podniesionych twierdzeń.

Postępowanie wznowieniowe jest szczególnym trybem postępowania cywilnego, mogącym prowadzić do ingerencji w treść orzeczeń formalnie już prawomocnych. Ponieważ stosowanie tej instytucji w pewnym stopniu może poddawać w wątpliwość treść takich orzeczeń, a przez to stabilność i pewność obrotu prawnego, ustawodawca obwarował jej stosowanie szczególnymi warunkami.

Podstawy wznowienia wyliczone są w przepisach art. 400-404 k.p.c.

Jedną z podstaw, w oparciu, o którą można żądać wznowienia postępowania jest wskazana w przepisie art. 401¹ k.p.c. sytuacja, w której Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie, którego zostało wydane orzeczenie.

Przepis ten stanowi realizację postanowień art. 190 ust. 4 Konstytucji RP zgodnie, z którym orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego na podstawie, którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Podstawą wznowienia postępowania może być tylko takie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, które dotyczy aktu normatywnego (przepisu prawa) stanowiącego podstawę wydanego przez sąd w tej sprawie orzeczenia (wyr.

SN z 21.5.2010 r., I PK 12/10, Legalis). Sytuacja uregulowana w art. 401⁽¹⁾ k.p.c. zachodzi wtedy, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją na podstawie, którego zostało wydane orzeczenie. Przepis ten może, więc stanowić podstawę wznowienia postępowania, jeżeli Trybunał Konstytucyjny zakwestionował ten przepis, który stanowił podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia. Dotyczy to, więc jedynie przepisu zastosowanego przez sąd przy ocenie zasadności dochodzonego roszczenia, a tym samym mającego wpływ na wynik rozstrzygnięcia. Tylko, bowiem w takiej sytuacji sąd w wyniku wznowienia postępowania ma możliwość innego niż uprzednio rozstrzygnięcia sprawy (post. SN z 22.10.2014 r., II CZ 59/14, Legalis).

Co zdaje się istotne, także w przedmiotowej sprawie, przepis art. 401¹ k.p.c., wraz z art. 399 § 2, art. 403 § 4 i art. 416¹ k.p.c., tworzy spójny system unormowań regulujących możliwy zakres ingerencji w sferę prawomocnych orzeczeń sądowych w związku z uznaniem przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie, którego orzeczenia te zapadły. Przyznaje zarazem jednostkom chronione konstytucyjnie prawo podmiotowe do korygowania skutków stwierdzonej przez Trybunał Konstytucyjny bezprawności normatywnej (tak: K. G., E. Ł., Artykuł 190 Konstytucji i jego konsekwencje w praktyce sądowej, PiP 2003, Nr 9, s. 3 i n.).

Kolejne zagadnienie, które w praktyce na gruncie stosowanie przepisu art. 401¹ k.p.c. okazało się sporne, sprowadza się do pytania, czy podstawę wznowienia stanowią tzw. orzeczenia interpretacyjne Trybunału, a zatem takie orzeczenia, w których przedmiotem oceny z punktu widzenia konstytucyjności jest nie tyle sam przepis, ile określona jego wykładnia. Zagadnienie, czy tzw. orzeczenia interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego stanowią podstawę wznowienia postępowania, nie było w orzecznictwie SN jednolicie rozstrzygane. Obok orzeczeń odmawiających tego rodzaju orzeczeniom przymiotu podstawy wznowienia postępowania (np. post. SN z 21.8.2003 r., III CO 9/03, OSNC 2004, Nr 4, poz. 68) pojawiały się judykaty wyrażające odmienny pogląd (np. uchwała SN z 9.6.2009 r., II PZ 6/09, OSNAPiUS 2009, Nr 21–22, poz. 275 i post. SN z 11.3.2009 r., II UZ 2/09, Legalis). Jak należy sądzić, przewagę uzyskał ostatecznie pogląd uznający, że omawiane orzeczenia nie stanowią podstawy wznowienia. Najpełniejszą wypowiedzią w tym przedmiocie jest bez wątpienia uchwała SN (7, zasada prawna) z 17.12.2009 r. (III PZP 2/09, OSNC 2010, Nr 7–8, poz. 97), w której przyjęto, że orzeczenie TK stwierdzające w sentencji niezgodność z Konstytucją określonej wykładni aktu normatywnego, które nie powoduje utraty mocy obowiązującej przepisu, nie stanowi podstawy do wznowienia postępowania przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. Zgodnie zaś z postanowieniem SN z 29.4.2010 r. (IV CO 37/09, OSNC 2010, Nr 12, poz. 166), wyrok TK, stwierdzający w sentencji niezgodność z Konstytucją braku określonej regulacji prawnej, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. W literaturze stanowiska w omawianej kwestii są podzielone (tak: komentarz do art. 401¹ k.p.c. T. II red. Piasecki 2016, wyd. 7/ Kłos).

Analizując wskazany przez pozwanego wyrok należy wskazać, iż nie ma on charakteru interpretacyjnego, a jest tzw. orzeczeniem zakresowym, tj. uznającym dany przepis za niezgodny z Konstytucją w odpowiednim zakresie jego stosowania.

Sąd Okręgowy rozpoznając, zatem zasadność wniesionej przez pozwanego skargi w zakresie roszczenia powoda o ryczałty za noclegi należne z tytułu tych podróży uznał, że wątpliwości odnośnie zgodności z Konstytucją RP art. 21a ustawy z 16.04.2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy w zw. z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19.12.2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju oraz § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29.01.2013 roku w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, stanowiące podstawę roszczeń powoda, w zakresie, jakim znajdują one zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, znalazły ostatecznie potwierdzenie w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24.11.2016 roku, sygn. akt: K 11/15, który uznał wyżej wskazane przepisy za niezgodne z art. 2 Konstytucji RP.

Już w komunikacie wydanym po ogłoszeniu wyroku wskazano, iż Trybunał Konstytucyjny uznał za wadliwą konstrukcję odesłania zawartą w zakwestionowanym unormowaniu nie tylko z uwagi na jej kaskadowy charakter, ale także z uwagi na uregulowanie określonego rodzaju stosunków prawnych poprzez odesłanie do nieadekwatnej dla tych stosunków materii uregulowanej w ogólnych zasadach przyjętych w art. 77⁵ § 3-5 k.p., co również jest sprzeczne z właściwą techniką stosowania przepisów odsyłających. Trybunał uznał, że poziom wątpliwości interpretacyjnych w tym wypadku ma charakter kwalifikowany. Trudności w ich usunięciu, szczególnie z punktu widzenia adresatów danej regulacji, okazały się rażąco nadmierne, czego nie można usprawiedliwić złożonością normowanej materii. Skutki tych rozbieżności mają istotne znaczenie dla prawnie chronionych interesów adresatów, wystąpiły w istotnym nasileniu oraz wynikają z niepewności, co do sposobu interpretowania kwestionowanych przepisów przez sądy.

Trybunał Konstytucyjny podzielił także zgodne stanowisko uczestników postępowania, że art. 21a zakwestionowanej ustawy, odsyłając do zasad ogólnych przewidzianych w kodeksie pracy - tj. art. 77⁵ § 3-5 k.p., nie uwzględnia specyfiki wykonywania zawodu kierowcy w transporcie międzynarodowym. W realiach rozpoznawanej sprawy powód był zatrudniony właśnie, jako kierowca w transporcie międzynarodowym i z tego tytułu domaga się wskazanych roszczeń.

Warunki i specyfika podróży służbowej pracowników administracji, co zgodnie podkreślili wszyscy uczestnicy postępowania są nieporównywalne z warunkami i specyfiką przebywania w podróży kierowcy w transporcie, zwłaszcza międzynarodowym, która stanowi istotę tego zawodu. Regulacje zawarte w art. 77⁵ § 3-5 k.p. w założeniu dotyczą incydentalnych podróży służbowych, a zatem także incydentalnie realizowanych przez pracowników uprawnień do świadczeń.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego uregulowanie należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem przez kierowców podróży służbowej wymaga stworzenia odrębnych przepisów dla tej grupy pracowników, uwzględniającej specyfikę ich pracy. Dotychczasowe rozwiązania szczególne, które w intencjach projektodawcy nowelizacji z 2010 roku miały tę specyfikę uwzględniać, należy uznać za pozorne - ponieważ sposób ukształtowania należności dla kierowców, wynika w dalszym ciągu z ogólnych przepisów kodeksowych.

Konstrukcja normatywna przyjęta w zakwestionowanych przepisach doprowadziła do nieprzewidywalności skutków prawnych działań podjętych na ich podstawie przez ich adresatów, przez co naruszyła zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Podkreślić w tym miejscu należy, że pracodawcy w transporcie międzynarodowym ponosili nakłady finansowe, dostosowując samochody ciężarowe, tak aby zapewniały one odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy lub kupując samochody fabrycznie dostosowane do takiego odpoczynku. Uznawali przy tym, że jest to zapewnienie przez nich bezpłatnego noclegu, o którym mowa w § 9 ust. 4 rozporządzenia MPiPS z 2002 r. i § 16 ust. 4 rozporządzenia MPiPS z 2013 roku, które zwalnia ich z ponoszenia kosztów noclegu oraz ryczałtów za nocleg w przypadku braku rachunku hotelowego. Badając zgodność aktów normatywnych z zasadą zaufania jednostki do państwa i do stanowionego przez nie prawa, należy ustalić na ile oczekiwanie jednostki, że nie narazi się ona na prawne skutki, których nie mogła przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań, są usprawiedliwione. Trybunał Konstytucyjny uznał bowiem, że z uwagi na treść art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr: 561/2006, oczekiwania pracodawców, iż zapewnienie odpowiedniego miejsca do spania w kabinie samochodowej zwolni ich z ponoszenia kosztów noclegu kierowców, były usprawiedliwione.

Wskazać w tym miejscu należy, że Sąd Okręgowy uznał za trafne stanowisko, zgodnie z którym zasadności roszczeń powoda w zakresie ryczałtów za noclegi w tej podróży nie można ocenić w oderwaniu od przepisów rozporządzenia nr: 561/2006, przy uwzględnieniu, że jest to regulacja dotycząca pracowników mobilnych znajdująca zastosowanie do kierowców transportu międzynarodowego. Zdaniem Sądu Okręgowego, skoro prawodawca europejski dopuścił możliwość wykorzystania odpoczynku dziennego i skróconego tygodniowego odpoczynku w pojeździe, to znaczy, że kabina kierowcy zapewnia nocleg. Powyższe prowadzi zatem do wniosku, że odpoczynek w kabinie mającej fabrycznie wprowadzone rozwiązania w zakresie odpowiedniego miejsca do spania jest noclegiem pełnowartościowym i nie może

być postrzegany jako obniżający warunki socjalne, czy bezpieczeństwo drogowe (zob. wyrok Sądu Okręgowego w Zielonej Górze, IV Pa 105/14).

Rozpoznając zasadność wskazanych roszczeń powoda i odnosząc się do treści cytowanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie sposób pominąć regulacji prawa wspólnotowego dotyczących pracy kierowców w transporcie międzynarodowym.

Obecnie obowiązująca ustawa o czasie pracy kierowców została uchwalona w miejsce ustawy z 24 sierpnia 2001 r. o czasie pracy kierowców (Dz.U. nr 123 poz. 1354, ze zm.) w związku koniecznością dostosowania polskiego prawa do wymogów prawa Unii Europejskiej wraz z uzyskaniem przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii. Została ona uchwalona w związku z koniecznością wdrożenia dyrektywy 2002/15/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 marca 2002 roku w sprawie organizacji czasu pracy osób wykonujących czynności w trasie w zakresie transportu drogowego (Dz.Urz. UE L 80 z 23 marca 2002, s. 35; dalej: dyrektywa 2002/15/WE) i równoczesnego wyłączenia z przepisów ustawy postanowień wynikających z rozporządzenia nr 3820/85 z 20 grudnia 1985 roku w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego (Dz. Urz. UE L 370 z 31.12.1985, s. 1). Celem dyrektywy nr: 2002/15/WE było ustanowienie minimalnych wymagań w odniesieniu do organizacji czasu pracy w celu poprawy ochrony zdrowia i bezpieczeństwa osób wykonujących czynności w trasie w zakresie transportu drogowego oraz poprawa bezpieczeństwa drogowego i dostosowanie warunków konkurencji. W dniu 11 kwietnia 2007 r. weszło w życie rozporządzenie (WE) nr: 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 roku w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego oraz zmieniające rozporządzenia Rady (EWG) nr: 3821/85 i (WE) nr: 2135/98, jak również uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr: 3820/85 (Dz.Urz. UE L 102 z 11 kwietnia 2006, s. 1; dalej: rozporządzenie nr: 561/2006). Celem rozporządzenia nr: 561/2006 i jednocześnie pozytywnym skutkiem przestrzegania przepisów tego rozporządzenia miała być poprawa warunków socjalnych kierowców oraz zwiększenie bezpieczeństwa wykonywanych przewozów drogowych, tak aby eliminować przyczyny ich niewyspania, zmęczenia i przeciążenia, a w konsekwencji liczbę wypadków, które w transporcie drogowym są często tragiczne w skutkach. Rozporządzenie to pełni zasadniczą rolę w zapewnieniu stosowania przez kierowców w całej Unii Europejskiej jednolitych reguł określających maksymalny dzienny, tygodniowy i przypadający w okresie każdych dwóch kolejnych tygodni czas prowadzenia pojazdu, a jednocześnie zobowiązujących kierowcę do korzystania z dziennego i tygodniowego okresu odpoczynku. Celem rozporządzenia nr: 561/2006 jest także ustanowienie jednolitych uwarunkowań dotyczących konkurencji pomiędzy poszczególnymi rodzajami transportu lądowego, w szczególności odnośnie do transportu drogowego (wprowadzenie jednakowych reguł dotyczących maksymalnych okresów prowadzenia i obowiązkowych przerw skutkuje, bowiem również utrzymaniem konkurencyjnych warunków wykonywania transportu drogowego), oraz polepszenie metod monitorowania i egzekwowania przepisów oraz poprawy warunków pracy w transporcie drogowym.

W polskim porządku prawnym obowiązuje także Umowa europejska dotycząca pracy załóg pojazdów wykonujących międzynarodowe przewozy drogowe (AETR) sporządzona w Genewie w dniu 01 lipca 1970 roku, a ratyfikowana przez Polskę dnia 30 sierpnia 1999 roku (Dz.U.94.1087; dalej: umowa AETR). Zgodnie z art. 3 ucpk przepisy tej ustawy nie naruszają postanowień zawartych w rozporządzeniu nr: 561/2006 i umowie AETR. Jeżeli zatem kierowca wykonuje przewóz drogowy podlegający przepisom rozporządzenia nr: 561/2006 lub umowy AETR, to w pierwszej kolejności stosuje się do niego normy zawarte w wymienionych aktach.

Pracodawcy w transporcie międzynarodowym, kierując się bezpośrednio obowiązującym art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr: 561/2006, który stanowi, że jeżeli kierowca dokona takiego wyboru,ienne okresy odpoczynku i skrócone tygodniowe okresy odpoczynku poza bazą można wykorzystywać w pojeździe, o ile posiada on odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy i pojazd znajduje się na postoju, ponosili nakłady finansowe, dostosowując samochody ciężarowe, tak aby zapewniały „odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy” lub kupując samochody fabrycznie dostosowane do takiego odpoczynku. Uznawali przy tym, że jest to zapewnienie przez nich bezpłatnego noclegu, o którym mowa w § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r. i § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r., które zwalnia ich z ponoszenia kosztów noclegu oraz ryczałtów za nocleg w przypadku braku rachunku hotelowego.

Biorąc pod uwagę, to, że celem rozporządzenia nr: 561/2006 jest poprawa warunków socjalnych kierowców oraz zwiększenie bezpieczeństwa wykonywanych przewozów drogowych, tak by eliminować przyczyny ich niewyspania, zmęczenia i przepracowania, a także z uwagi na fakt, iż w akcie tym przewidziana jest wprost możliwość odbioru dziennych okresów odpoczynku i skróconych tygodniowych okresów odpoczynku w pojeździe (o ile posiada on odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy, pojazd znajduje się na postoju, a kierowca się na to godzi), Trybunał Konstytucyjny uznał, że oczekiwania pracodawców, iż zapewnienie kierowcy odpowiedniego miejsca do spania w kabinie samochodowej zwalnia ich z obowiązku ponoszenia kosztów noclegu były usprawiedliwione. Dodatkowo utwierdzał ich w tej interpretacji art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowcy, dopuszczający wykorzystanie dobowego odpoczynku w pojeździe, jeśli znajduje się on na postoju i jest wyposażony w miejsce do spania.

Nadto, w uzasadnieniu wyroku z 24.11.2016 r. Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że na tle art. 77⁵ § 1 k.p. pojawiły się w judykaturze kontrowersje, czy pracownicy, dla których stałe pokonywanie przestrzeni jest rodzajem wykonywanej pracy znajdują się w podróży służbowej w rozumieniu tego przepisu. Rozbieżności w tym zakresie miała wyeliminować uchwała Sądu Najwyższego z 2008 roku rozstrzygając zagadnienie prawne: czy wykonywanie przez pracownika uzgodnionej między stronami pracy, która polega na stałym przemieszczaniu się na określonym obszarze, jest podróżą służbową w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. Sąd Najwyższy w powiększonym składzie uznał, że kierowca transportu międzynarodowego odbywający podróże w ramach wykonywania umówionej pracy i na określonym w umowie obszarze, jako miejsce świadczenia pracy nie jest w podróży służbowej w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. Sąd ten stwierdził, że pracownicy mobilni są grupą osób pracujących w warunkach stałego przemieszczania się (podróży). Podróż nie stanowi u nich zjawiska wyjątkowego, lecz jest normalnym wykonywaniem obowiązków pracowniczych. Specyfika takiego zatrudnienia i konieczność odmiennego potraktowania widoczna jest nawet w dyrektywie ustalającej wymagania w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (dyrektywa nr: 2003/88/WE z dnia 4.11.2003 r. dotycząca niektórych aspektów czasu pracy). Tym bardziej możliwe i zarazem konieczne jest odmienne potraktowanie tej grupy pracujących z punktu widzenia art. 77⁵ § 1 k.p. Z przepisu tego wynika, bowiem, wprost, że podróż służbowa ma charakter incydentalny. Podróż służbowa jest swoistą konstrukcją prawa pracy. Podstawę formalną podróży służbowej stanowi, po pierwsze, polecenie wyjazdu. Polecenie takie powinno określać zadanie oraz termin i miejsce jego realizacji. Zadanie musi być skonkretyzowane; nie może mieć charakteru generalnego. Nie jest, zatem podróżą służbową wykonywanie pracy (zadań) w różnych miejscowościach, gdy przedmiotem zobowiązania pracownika jest stałe wykonywanie pracy (zadań) w tych miejscowościach. (...) Pracownicy mobilni nie wykonują incydentalnie zadania związanego z oddelegowaniem poza miejsce pracy, lecz ich charakter pracy wymusza nieustanne przebywanie w trasie. Nie ma, zatem do nich zastosowania ani hipoteza, ani dyspozycja normy prawnej zawartej w art. 77⁵ § 1 k.p. Artykuł 77⁵ § 1 k.p. nie pozwala na ocenę, że pracownik stale jest w podróży służbowej. Inna, bowiem jest ratio tej regulacji.

Brak regulacji adekwatnych do wykonywanej przez kierowców pracy i odesłanie w zakresie ustalania warunków i wysokości należności przysługujących z tytułu podróży służbowej kierowców do przepisów dotyczących pracowników sfery budżetowej ujawnił się szczególnie przy wykładni pojęcia „bezpłatny nocleg” zawartego w kwestionowanych rozporządzeniach. Pojęcie to, choć nieostre, jest wystarczająco czytelne w odniesieniu do pracowników zatrudnionych w jednostkach sfery budżetowej przebywających w podróży służbowej, a jego wykładnia w stosunku do tego kręgu adresatów jest jednolita. W odniesieniu jednak do kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym, wywołało radykalne rozbieżności i niepewność, co do sposobu jego stosowania.

Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że w wyniku uchwalenia autonomicznej definicji podróży służbowej kierowców w art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców doszło do zrównania przez ustawodawcę podróży służbowej kierowców wykonujących przewozy w transporcie drogowym, stanowiącej immanentny element ich codziennych obowiązków służbowych, oraz podróży służbowej pozostałych pracowników, dla których taka podróż nie wchodzi w zakres codziennych obowiązków i ma charakter incydentalny. Doszło, zatem do zróżnicowania sytuacji prawnej kierowców w stosunku do pozostałych pracowników mobilnych – pierwsi, wykonując swoje codzienne obowiązki służbowe, są w podróży służbowej, zaś drudzy nie są. Przepisy ustawy o czasie pracy kierowców stanowią szczególną regulację w

stosunku do kodeksu pracy, a zatem zgodnie z generalną zasadą *lex specialis derogat legi generali*, mają pierwszeństwo wobec regulacji kodeksowych. Kodeks pracy ma do nich zastosowanie posiłkowo w zakresie w nich nieuregulowanym. Konsekwencją zaś wykonywania pracy w podróży służbowej przez kierowcę jest obowiązek pokrycia przez jego pracodawcę kosztów związanych z tą podróżą. W ten sposób ustawodawca dokonał istotnej ingerencji w treść stosunku pracy, którego ukształtowanie, co do zasady, pozostawia się uzgodnieniom stron. Warunki i specyfika podróży służbowych pracowników sfery budżetowej, co zgodnie podkreślają wszyscy uczestnicy niniejszego postępowania – co do zasady niewielka liczba podróży, odbywanie ich zazwyczaj w aglomeracjach miejskich pozwalających na zapewnienie odpowiednich warunków hotelowych – są nieporównywalne z warunkami i specyfiką przebywania w podróży kierowcy w transporcie, zwłaszcza międzynarodowym (w której nierzadko pojawiają się trudności z zapewnieniem pracownikowi warunków hotelowych).

W tym kontekście Trybunał Konstytucyjny ocenił, że uregulowanie należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem przez kierowców pracy w permanentnej podróży wymaga stworzenia odrębnych przepisów dla tej grupy pracowników, uwzględniających w sposób rzeczywisty specyfikę ich pracy. Dotychczasowe rozwiązania szczególne, które w intencjach projektodawcy nowelizacji ustawy o czasie pracy kierowców z 2010 roku miały tę specyfikę uwzględniać, należy uznać za pozorne. Sposób ukształtowania należności dla kierowców wynika, bowiem w dalszym ciągu z ogólnych przepisów kodeksowych. Potraktowanie w sposób identyczny w tym zakresie podmiotów nierównych – tj. pracowników sektora administracji i kierowców w transporcie (w szczególności międzynarodowym), a z drugiej strony także ich pracodawców – należało uznać za wadliwe z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości oraz poszanowania negocjacyjnego systemu określenia poziomu wynagrodzeń i diet.

Podsumowując, Trybunał Konstytucyjny uznał, że wadliwa legislacyjnie konstrukcja zakwestionowanych przepisów, opierająca się na odesłaniu kaskadowym, spowodowała niejasność i nieprecyzyjność wywodzonych z nich treści normatywnych. Ponadto doprowadziła do nieadekwatności norm uregulowanych w tych przepisach do materii, w jakiej znajdują zastosowanie oraz nadmiernej swobody organów stosujących prawo przy ustalaniu ich zakresu normowania. Wielokrotne odesłanie w obrębie kilku aktów prawnych utrudniło w znacznym stopniu skonstruowanie na jego podstawie jednoznacznej normy prawnej oraz wywołało stan nieprzewidywalności skutków prawnych działań podjętych przez adresatów na podstawie kwestionowanych przepisów.

Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP i art. 100 ust. 2 TKU, Trybunał może postanowić, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego nastąpić ma po dniu ogłoszenia orzeczenia stwierdzającego niezgodność z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą. W takim wypadku w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu (szerzej na ten temat komentarz niżej).

Jeśli Trybunał nie określił wprost zasięgu czasowego swojego orzeczenia uznaje się, że działa ono *ex tunc*, tj. od dnia wejścia w życie zakwestionowanego przepisu [tak wyr. SN z 10.11.1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; uchw. SN z 23.1.2001 r., III ZP 30/00, OSNAPiUS 2001, Nr 23, poz. 685; uchw. SN z 3.7.2003 r., III CZP 45/03, OSNC 2004, Nr 9, poz. 136; wyr. SN z 9.10.2003 r., I CK 150/02, OSNC 2004, Nr 7–8, poz. 132; wyr. SN z 29.10.2003 r., III CK 34/02, OSP 2005, Nr 4, poz. 54; uchw. SN z 23.1.2004 r., III CZP 112/03, OSNC 2005, Nr 4, poz. 61; wyr. SN z 30.9.2004 r., IV CK 20/04, OSNC 2005, Nr 9, poz. 161; uchw. SN z 23.6.2005 r., III CZP 35/05, OSNC 2006, Nr 5, poz. 81; uchw. SN(7) z 7.12.2006 r., III CZP 99/06, OSNC 2007, Nr 6, poz. 79; uchw. SN z 19.5.2006 r., III CZP 26/06, OSNC 2007, Nr 3, poz. 39; wyr. SN z 19.6.2008 r., V CSK 31/08, OSNC-ZD 2009, Nr 1, poz. 16 i wyr. SN z 10.12.2009 r., III CSK 110/09, OSNC 2010, Nr 5, poz. 82]. Oznacza to, że – jeśli nie zajdą wyjątki, o których mowa niżej – **wznowieniu podlega orzeczenie, które zapadło na podstawie zakwestionowanego aktu prawnego przez cały okres jego obowiązywania.**

Wskazać nadto należy, że w opisywanym wyroku Trybunał Konstytucyjny nie określił terminu utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Przesądza to o tzw. retrospektywności wyroku Trybunału. Za Sądem Najwyższym należy jedynie podnieść, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niezgodność aktu normatywnego z Konstytucją są w zasadzie skuteczne *ex tunc*. Jednakże orzeczenia odraczające termin utraty mocy obowiązującej przepisu niezgodnego z Konstytucją są wyjątkowo skuteczne *ex nunc* (por. uchwała Sądu Najwyższego z

16października 2014 roku, III CZP 67/14). To oznacza, że zarówno do roszczeń kierowców obejmujących kilka lat wstecz, dokonano oceny zachowania pracodawców, którzy zapewnili zgodnie z art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr: 561/2006 odpowiednie miejsce do spania w kabinie samochodowej, oraz ich oczekiwań z tym związanych, uprawniony jest pogląd, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24.11.2016 r. ma charakter retrospektywny, tzn. dotyczy wyżej wskazanych roszczeń pracowników. Przyjmując argumentację przeciwną można dojść do wniosku, iż pracodawca, który konsekwentnie do 24 listopada 2016 roku odmawiał i nie wypłacał świadczeń kierowcom na podstawie zakwestionowanych przepisów, uporczywie naruszał prawa pracownicze, a po 24 listopada 2016 roku już tego nie robi.

W konsekwencji powyższego w ocenie Sądu Okręgowego błędna jest ocena strony powodowej, że zapewnienie pracownikowi – kierowcy samochodu ciężarowego miejsca do spania w kabinie samochodu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z 19 grudnia 2002 roku i § 16 ust. 4 rozporządzenia z 29 stycznia 2013 roku. W świetle powyższego ocenić należy, że wyposażenie kabiny samochodu ciężarowego w miejsce do spania w istocie odpowiada pojęciu noclegu, jako miejsca wypoczynku. Wprawdzie kabina samochodu z istoty rzeczy nie jest przeznaczona do regularnego wypoczynku, ale obecnie istniejące kabiny dają kierowcy możliwość właściwego odpoczynku.

W ocenie Sądu Okręgowego należności wynikające z pozwu w zakresie ryczałtów za noclegi podczas podróży służbowej nie są mu należne i w związku z tym zaskarżony przez pozwanego wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 02 czerwca 2016 r., sygn. IV P-upr 401/15, należało zmienić oraz powództwo, jako niezasadne, oddalić.

Przepis art. 412 § 1 k.p.c. stanowi, że sąd rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia. Po ponownym rozpoznaniu sprawy sąd stosownie do okoliczności bądź oddala skargę o wznowienie, bądź uwzględniając ją zmienia zaskarżone orzeczenie albo je uchyla i w razie potrzeby pozew odrzuca lub postępowanie umarza.

Kierując się powyższymi względami Sąd Okręgowy, na podstawie art. 412 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385 k.p.c., zmienił w całości wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 19 września 2016 r. sygn. akt IV Pa 110/16 i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 02 czerwca 2016 r., sygn. IV P-upr 401/15 i oddalił pozew strony powodowej.

Mają powyższe na uwadze, na podstawie podanych przepisów Sąd orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

W punkcie II wyroku Sąd Okręgowy orzekł o braku obowiązku zwrotu pozwanemu spełnionego przez niego świadczenia.

Zgodnie z treścią przepisu art. 415 k.p.c. uchylając lub zmieniając wyrok, sąd na wniosek skarżącego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie orzeka o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia lub o przywróceniu stanu poprzedniego. Przepis ten reguluje instytucję tzw. restytucji na gruncie postępowania wznowieniowego, a jej celem jest szybkie odwrócenie skutków wadliwego orzeczenia sądowego, w ramach postępowania wszczętego na skutek skargi, bez konieczności uciekania się do osobnego procesu. Reguluje on uproszczony tryb dochodzenia roszczenia, którego podstawę prawnomaterialną stanowi art. 410 k.c. Spełnienie lub wyegzekwowanie świadczenia na podstawie prawomocnego tytułu egzekucyjnego, następnie uchylonego w wyniku wznowienia postępowania, stanowi bowiem przykład świadczenia, którego podstawa odpadła (art. 410 § 2 k.c.). Takie stanowisko przyjęto w wyroku SN z 25.09.1965 r. (I PR 372/65, OSNCP 1966, Nr 5, poz. 83); wyrok SN z 14.02.1968 r. (I PR 441/67, OSNCP 1968, Nr 11, poz. 192); uchwała SN z 15.07.1974 r. (Kw. Pr. 2/74, OSNCP 1974, Nr 12, poz. 203); a także uchwała SN(7) z 11.07.2012 r. (II PZP 1/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 43).

Na roszczenie podlegające zwrotowi w trybie omawianego przepisu składają się również odsetki. Nie wchodzi natomiast wyegzekwowane lub uiszczone koszty procesu. Te ostatnie, bowiem podlegają ogólnym regulom określonym w art. 108 § 1 k.p.c.

Powód broniąc się przed obowiązkiem zwrotu nienależnego świadczenia wskazał, że nie jest już wzbogacony, a wypłacone przez pozwanego pieniądze zostały przez niego bezproduktywnie wydatkowane w okresie od 10 października 2016 r., a 24 listopada 2016 r. Nadto powód podnosi, że nie miał powinności liczyć się z obowiązkiem zwrotu, gdyż orzeczenie Sądu Okręgowego było prawomocne.

Zgodnie z dyspozycją przepisu art. 405 k.c. kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Natomiast zgodnie z art. 409 k.c. obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba, że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Nadto przepis art. 410 k.c. przepisuje, że ww. przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Świadczenie natomiast jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (§ 2).

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 marca 2010 r. wydanym w sprawie o sygn. akt II PK 272/09, wskazał, że doktrynie przyjmuje się, że art. 409 k.c. jest wyjątkiem od przewidzianej w art. 405 k.c. ogólnej zasady obowiązku zwrotu, dlatego przepis ten nie może być przedmiotem wykładni rozszerzającej (por. Adam Szpunar, glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14 lipca 1998 r., III CKN 578/97, OSP 1999 nr 4, poz. 85). Przepis art. 409 k.c. wprowadza zasadę aktualności wzbogacenia, obciążając zubożonego ryzykiem utraty wartości wzbogacenia przez uzyskującego korzyść. Inaczej rzecz ujmując, zasadą jest, że obowiązek zwrotu lub wydania korzyści wygasa, jeżeli dojdzie do jej zużycia lub utraty. Dlatego przewidzianą w tym przepisie powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu w momencie wyzbywania się lub zużywania korzyści należy traktować, jako wyjątek od zasady aktualności wzbogacenia. Zakres tego wyjątku nie może być interpretowany w sposób rozszerzający. Ciężar udowodnienia faktów, na podstawie, których zubożony twierdzi, że uzyskujący korzyść powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu lub wydania korzyści, obciąża zubożonego.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy stoi natomiast na stanowisku, iż powód wyzbywając się korzyści lub zużywając ją nie powinien był liczyć się z obowiązkiem jej zwrotu. Powyższa ocena, że zużywając korzyść, powód nie musiał liczyć się z obowiązkiem jej zwrotu, jest możliwa do zaakceptowania w ustalonych okolicznościach faktycznych. Nadto należy wskazać, że powód, jako osoba uzyskująca bezpodstawnie korzyść, zużył ją w taki sposób, że nie jest już wzbogacony.

Sąd Najwyższy w ww. cytowanym orzeczeniu wskazuje również, że art. 409 k.c. reguluje zakres obowiązku wydania korzyści. Przepis ten wprowadza zasadę wydania korzyści w granicach aktualnie istniejącego wzbogacenia. Obowiązek wydania korzyści wygasa, jeżeli ten, kto uzyskał korzyść bez podstawy prawnej, następnie zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, to znaczy nie uzyskał korzyści zastępczej (surogatu) ani zaoszczędzenia wydatku (por. wyrok Sądu Najwyższego z 30 kwietnia 1962 r., 4 CR 318/62, RPE 1964, nr 3, s. 305). Wzbogacony nie odpowiada za przypadkową utratę przedmiotu wzbogacenia ani za takie jego zużycie, które definitywnie likwiduje wzbogacenie, czyli za zużycie bezproduktywne. Można powiedzieć, że odpadnięcie wzbogacenia następuje wyłącznie wtedy, gdy zużycie (utrata) korzyści nastąpiły bez surogatu i bez żadnej korzystnej zmiany w innej części majątku wzbogaconego, a zatem gdy nie ma różnicy między obecnym stanem majątku a stanem, który by istniał, gdyby nie doszło do bezpodstawnego wzbogacenia. W tym kontekście mówi się o bezproduktywnym zużyciu korzyści. Niektórzy przedstawiciele doktryny prawa cywilnego, podobnie jak wcześniejsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, przyjmują, że taki ściśle konsumpcyjny (beziproduktywny) charakter ma przede wszystkim zużycie wynagrodzenia za pracę (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z 1 czerwca 1954 r., 2 CO 47/54, PZS 1954, nr 11, s. 47). Jego zużycie na bieżące potrzeby

konsumpcyjne (zaspokojenie podstawowych bieżących potrzeb życiowych) nie rodzi obowiązku zwrotu korzyści, jest to bowiem zużycie bezproduktywne.

W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zużycie lub utrata korzyści bezpodstawnie uzyskanej powoduje według art. 409 k.c. wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia tylko wtedy, gdy zużycie lub utrata korzyści nastąpiły w sposób bezproduktywny, konsumpcyjny, tj. gdy wzbogacony, w zamian tej korzyści, nie uzyskał ani korzyści zastępczej ani zaoszczędzenia wydatku, gdy wydatek miał miejsce tylko dlatego, że uprzednio uzyskał on korzyść, bez której nie poczyniłby tego wydatku. Jeżeli natomiast w zamian za użytą korzyść wzbogacony uzyskał do swojego majątku jakąkolwiek inną korzyść majątkową (np. mienie czy zwolnienie z długu, który w ten sposób spłacił), nie można uznać, że nie jest już wzbogacony, bowiem w wyniku dokonania tego wydatku, w jego majątku pozostaje korzyść w postaci zwiększenia aktywów bądź zmniejszenia pasywów (tak; Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 kwietnia 2010 r., V CSK 320/09, niepublikowany.; też wyrok z dnia 2 lutego 2012 r., II CSK 670/11, niepublikowany).

Odnosząc powyższe rozważania do konkretnej sytuacji powoda można zgodzić się, że zużycie przez niego korzyści uzyskanej bez podstawy prawnej (w postaci ryczałtów za noclegi) na zaspokojenie bieżących potrzeb konsumpcyjnych można potraktować, jako zużycie bezproduktywne. Obejmuje to zaspokojenie bieżących potrzeb konsumpcyjnych (wydatków na bieżące utrzymanie) na poziomie odpowiadającym poziomowi życia powoda i jego rodziny, determinowanemu jego dotychczasowymi dochodami (wynagrodzeniem za pracę w kwocie ok. 8.000 zł). Sąd Najwyższy również zwrócił uwagę, że jeżeli chodzi tu w szczególności o: zakup żywności, lekarstw, środków czystości, chemii gospodarczej, artykułów higienicznych, gazet, ubrań, pokrywanie kosztów transportu komunikacją miejską (w tym biletu miesięcznego) albo własnym samochodem (w tym kosztów paliwa, płatnych parkingów miejskich), zakup usług (fryzjer, szewc, pralnia chemiczna, prywatne wizyty lekarskie), opłacenie abonamentu radiowo-telewizyjnego, abonamentu za domowy telefon stacjonarny i telefon komórkowy, itp. Tego rodzaju zużycie korzyści może być uznane za bezproduktywne. Trudno jednocześnie w odniesieniu do tego rodzaju wydatków wymagać od pozwanej imiennych faktur albo rachunków. W przedmiotowej sprawie kwota, której zwrotu domaga się pozwany nie jest znaczna, aby fakt poniesienia wskazanych przez powoda i świadka wydatków konsumpcyjnych także było wykazywać innymi dowodami. Przeprowadzone przez Sąd postępowanie dowodowe w tym zakresie w wystarczającym stopniu wskazuje poniesienie pewnych wydatków konsumpcyjnych (rachunki, odzież,), a właściwie ich skalę (rozmiar), zwłaszcza, gdy ich poniesienie jest oczywiste. Co do wizyt lekarskich, w szczególności leczenia stomatologicznego, czy zakupu nowych okularów, z zeznań świadka oraz powoda wynika, iż ci dokonali takich wydatków tylko, dlatego, że sporną korzyść uzyskali, a te nie były planowane. Reasumując wydatki zostały poczynione wyłącznie z tego powodu, że ten dodatkowy dochód się pojawił.

W świetle powyższych wywodów zużycie środków uzyskanych w wyniku wydania wyroku Sądu Okręgowego w sprawie IV Pa 110/16, zarówno na zakup produktów życia codziennego, jak również leczenie należało uznać za zużycie bezproduktywne, a powód nie jest wzbogacony.

W ocenie Sądu Okręgowego prawomocność orzeczenia usuwa powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu korzyści uzyskanej na jego podstawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2014 r., I PK 57/14, Legalis nr 1450613). Z przeprowadzonego postępowania wynika nadto, iż powód został poinformowany przez pełnomocnika, iż otrzymane od pozwanego pieniądze może wydatkować (skarga kasacyjna od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Pa 110/16 nie przysługiwała), natomiast rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 11/15, biorąc pod uwagę dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego, trudne do przewidzenia. Zdaniem Sądu powód mógł liczyć się z obowiązkiem zwrotu dopiero po 24 listopada 2016 r., niemniej jednak jak wynika z zeznań stron kwota ta została szybko wydatkowana po jej przekazaniu przez pełnomocnika.

Z uwagi na ustalenie, iż powód nie jest nadal wzbogacony, brak jest podstaw do żądania zwrotu korzyści z powołaniem się na powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu.

Z tych względów orzeczona jak w sentencji.

Mając również powyższe na uwadze Sąd Okręgowy apelację powoda, jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił (punkt III).

O kosztach postępowania za I instancję i instancję odwoławczą Sąd orzekł na podstawie art.102 k.p.c. nie obciążając powoda tymi kosztami (punkt IV orzeczenia).

Na podstawie przepisu art. 100 k.p.c. Sąd wzajemnie zniósł koszty postępowania wznowieniowego (punkt V wyroku).

AI

.